

non tenetur; se conformare non debet, neque quoad *Gloria* aut *Credo*, neque quoad commemorationes aut alia : conformitatis tamen ratione symbolum addere potest in missa propria, dummodo non sit addendum ratione insignis reliquiæ (1).

Titulus XV.

DE HORA CELEBRANDI MISSAM (PRIVATAM).

Rub. 1. Missa privata saltem post Matutinum et Laudes quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.

102. Annotatur I. Requiritur et destinatur tempus ab aurora usque ad meridiem, quia homines ante hoc tempus non sunt satis dispositi ad instructiones percipiendas, et divina mysteria debita cum devotione veneranda; tum quia offertur Christus Dominus, qui est lux mundi et candor lucis æternæ, et ipse in medio die oblatus fuit : non differtur autem post meridiem, non tantum quia requiritur jejunium naturale, sed etiam ut tollantur confabulationes aliæque irreverentiæ post meridiem sequi natæ.

II. Per auroram intelligitur non ortus solis, sed tempus illud, quod est medium inter noctem et diem, seu inter tenebras et ortum solis; quod initium sumit, quando aurora apparere incipit, seu prima claritas per terram diffunditur. Hoc autem præcedit ortum solis, plus minusve juxta temporum locorumque varietatem. Gavantus (2) plures tabulas pro initio auroræ cognoscendo proponit, inter quas sequens ad latitudinem 51 graduum Belgio convenit.

(1) S. R. C. 11 Ap. 1840, n. 4731-4878, 6.

(2) In append. ad rub. missalis, p. 5.

JANUARIO.

Die	hora	cum minutis.
3	5	58
9	5	54
15	5	49
21	5	43
26	5	37

FEBRUARIO.

1	5	30
7	5	21
13	5	12
19	5	1
25	4	51

MARTIO.

3	4	39
9	4	27
15	4	18
21	4	2
27	3	48

APRILI.

2	3	33
9	3	19
15	2	59
21	2	42
27	2	24

MAJO.

3	2	5
9	1	45
15	1	22
21	0	49
28	0	0

a 26 Maji usque ad 19 Julii
aurora seu lucis crepuscu-
lum non cessat.

Tom. 1.

JULIO.

Die	hora	cum minutis.
24	0	51
30	1	22

AUGUSTO.

5	1	45
11	2	6
18	2	29
24	2	45
30	3	2

SEPTEMBRI.

5	3	19
11	3	33
18	3	50
24	4	10
30	4	18

OCTOBRI.

5	4	28
11	4	40
17	4	52
23	5	2
29	5	12

NOVEMBRI.

5	5	22
11	5	32
17	5	38
23	5	45
29	5	50

DECEMBRI.

5	5	55
11	5	58
17	6	3
22	6	4
28	6	3

10

III. Tempus auroræ et meridiei non mathematice sed moraliter est accipiendum : ita ut nulla sit culpa, missam terminare in aurora, et eam incipere paulo ante meridiem. Et sic Bened. XIII permisit latitudinem tertiæ partis horæ ante auroram et post meridiem, uti refert Bened. XIV *Instit.* 13, quod tamen *Instit.* 68 explicat per tertiam horæ partem pro inchoandis missis ante auroram, et absolvendis cum tertia pars post meridiem effluerit (1).

IV. Graviter peccat, qui sine justa causa ante auroram vel post meridiem moraliter ut supra acceptum celebrat (2). In hoc tamen communiter etiam admittitur parvitas materiæ, quæ excusat a mortali, nempe si missa terminetur paulo ante auroram, et incipiatur paulo post meridiem. S. Alph. de Ligorio (3) censet esse communius et probabilius, non esse mortale, nisi incipiatur hora ante auroram, vel hora post meridiem.

V. Ad Missam pauco tempore anticipandam vel differendam quælibet rationabilis causa sufficere potest; pro notabili autem tempore gravis requiritur causa, et quo major est anticipatio aut dilatio, eo urgentior debet esse causa, ut excuset. Communiter allegantur sequentes causæ :

1. Necessitas communicandi infirmum, alioquin sine viatico moriturum : quo casu post mediam quidem noctem posse celebrare plures censent. Si sit necessarium, ut populus audiat missam diebus præceptis, alioquin eam non auditurus. Item si persecutionis tempore necesse sit ante auroram celebrare.

2. Quælibet justa et rationabilis causa, ut itineris, publicæ supplicationis, funeris alicujus magnatis, concionis, collationis ordinum, missionis, excusare potest ad celebrandum per horam ante auroram vel post meridiem.

(1) Vid. Bened. XIV, de sac. m s. 2, n. 54; Quarti p. 1, tit. 15, dub. 2 et 3; Cavalieri t. 3, dec. 86, 2, et tom. 5, c. 5; s. Alph. de Ligorio l. 6, n. 341.

(2) Quarti loco cit. d. 1, et s. Alph. de Ligorio loco cit. n. 345, aliique communiter, qui post Concilium Trid. scripserunt.

(3) Loco cit. n. 346.

3. Consuetudo rationabilis, v. g. ut operarii et famuli summo mane missam audire possint, antequam ad opera sua pergant, uti in quibusdam locis obtinuit consuetudo tempore hyemali celebrandi ab hora quinta matutina.

4. Privilegium post Concilium Trid. concessum (1).

5. Dispensatio Episcopi ex aliqua causa rationabili (2).

Pro locis, in quibus non est aurora, vid. dec. apud Gardellini n. 860-1007.

DE HORA CELEBRANDI MISSAM CONVENTUALEM.

Rub. 2. *Missæ autem Conventualis, et solemnæ sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus et Semiduplicibus, in Dominicis, et infra Octavas, dicta in Choro hora Tertia. In Festis Semiplicibus, et in Feriis per annum, dicta Sexta. In Adventu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octavam Pentecostes, et Vigiliis quæ jejunantur, quamvis sint dies solemnes, Missa de Tempore debet cantari post Nonam (a).*

3. *Missæ autem defunctorum dici debet post Primam diei; ubi vero dicuntur eorum Vigiliæ mane post Matutinum diei, dictis hujusmodi Vigiliis cum Laudibus, immediate dici potest Missa pro defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum Missa conventualis dicitur post Nonam, quia eo die est principis. In die autem Depositionis defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniversario solemnæ, in quo fit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.*

4. *Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conventualem, Missæ in Nativitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem, finito Te Deum laudamus in Matutino; secunda in aurora, dictis Laudibus et Prima;*

(1) S. Alph. de Ligorio lib. 6, n. 342.

(2) Quarti p. 1, tit. 15, dub. 5; s. Alph. de Ligorio loco cit. n. 344, ad 7.

tertia vero in die post Tertiam, vel ubi aliter ex dispensatione Apostolica dispensatur.

5. *Missæ votivæ, quia non correspondent officio, si solemniter celebrentur pro re gravi, vel publica Ecclesiæ causa, cum populi frequentia, dicantur post Nonam (b).*

103. Annotatur 1. *a.* In quadragesima, quatuor temporibus et vigiliis missa de tempore cantari debet post nonam, quamvis simul occurrat festum duplex aut semiduplex de quo missa cantanda est post tertiam.

In vigilia nativitatis Domini missa conventualis dicenda est post nonam, si autem in Dominica occurrat, post tertiam; in vigilia epiphaniæ post tertiam, sive in feria sive in dominica venerit, quia non jejunatur, et fit ritu semiduplex; in vigilia ascensionis de festo duplici aut semiduplex post tertiam, de vigilia post sextam, et de rogationibus post nonam (1).

2. *b.* Missæ votivæ solennes pro re gravi dicuntur post nonam: et si missa conventualis etiam cantanda sit post nonam; hæc quæ cum officio concordat, prius est cantanda (2). Aliæ votivæ quæ dicuntur de s. Maria in sabbatis vel in feriis per annum juxta tit. IV rub. gen. reduci possunt ad ferias per annum, in quibus permittuntur, et proinde dicendæ sunt post sextam; votivæ autem ex fundatione aut alia obligatione videntur dicendæ post primam, ut missæ defunctorum (3).

3. Declaravit S. R. C. (4) hanc rubricam missalis de hora celebrandi missam conventualem observandam esse, non obstante statuto aut consuetudine quacumque, indulset tamen, ut propter processionem in festo ss. Corporis Christi missarum solennia post nonam peragantur, non tamen infra eandem octavam, licet fiat processio.

(1) Gavantus p. 4, tit. 3, n. 1, et tit. 15, n. 9.

(2) S. R. C. 13 Feb. 1666, n. 2698-2362, 1 et 2.

(3) Guyetus l. 3, c. 30, q. 6.

(4) 22 Jan. 1678, n. 2707-2856, 5, 6, 7.

DE OBLIGATIONE RECITANDI MATUTINUM ET LAUDES ANTE CELEBRATIONEM MISSÆ.

104. Matutinum et laudes recitari debent ante missam juxta rub. n. 1, hujus tit. 1° quia sunt præparatio ad missam, tum per explicationem evangelii, tum per orationem, qua sacerdos ad digne celebrandum disponitur; 2° quia missa in pluribus dependet a matutino et laudibus, ex quibus innotescit, quæ missa, quo ritu, cum quo evangelio et quibus commemorationibus sit celebranda; 3° quia matutinum est officium nocturnum, et naturaliter missam præcedit, quæ ad diurnum spectat officium.

Plures auctores censent dari obligationem gravem recitandi matutinum et laudes ante missam (1); quidam e contra tenent nullam dari obligationem, et hanc rubricam esse de consilio tantum; communior tamen et probabilior est sententia, extra chorum dari obligationem, sed levem et veniali tantum: quia, cum gravis obligatio neque in rubricis aut alia lege exprimatur, neque modo saltem hæc rubrica communiter sub gravi sit recepta, non potest esse mortale; si vero absit causa, perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato non esse locum, ut observat Bened. XIV cum Merati, quia omissio matutini et laudum ante missam jam inter defectus numeratur, et ea, quæ, ut ait s. Alph. de Ligorio, inter defectus computantur, non amplius possunt esse de consilio, et ideo nequeunt ab aliqua culpa esse immunia. Ab hujusmodi autem culpa veniali, pergunt idem Sanctus, excusabit quælibet mediocris causa rationabilis; puta si dans eleemosynam postulet ut statim celebretur, si expectet populus aut aliqua persona gravis, si superior præcipiat, tempus celebrandi transeat, vel instet commoditas studii, itineris, et similia (2).

(1) Clericatus de sacrif. m. decis. 50, n. 1.

(2) Vid. s. Alph. de Ligorio l. 6, n. 347 et 348; Bened. XIV, de sac. m. s. 2, n. 102; Gavantus p. 2, tit. 1, n. 1, b; Merati tom. 1, p. 3, tit. 11, n. 7; Cavalieri tom. 3, dec. 85, n. 5 et seq; Quarti p. 2, tit. 1, s. 1, d. 1; Luc. Ferraris *matutinum*, n. 19-23.

Ad matutinum cum laudibus ante missæ celebrationem recitandum, privata recitatio matutini cum laudibus diei subsequentis incipi potest, quando sol medium cursum tenet inter meridiem et occasum (1) : circa quod tempus standum est publicis horologiis (2).

Not. 1. Dictum esse extra chorum dari obligationem levem, quia celebrare missam conventualem, antequam in choro matutinum et laudes dicta sint, videtur peccatum mortale, quia id est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem (3).

2. Omittere matutinum et laudes ante celebrationem posse esse mortale ex contemptu, si quis nulla causa urgente perpetuo id faceret ut videretur quasi statuisse animo, numquam celebrare, dictis matutino et laudibus (4).

3. Rubricam, dum loquitur de recitandis matutino et laudibus ante missam, semper adungere vocem *saltem*, adeoque laudabile fore, si ante missam etiam privatam præmittantur omnes horæ, quæ ante missam conventualem dicendæ sunt, vel si ante missam recitentur horæ, quæ juxta ritum ecclesiasticum dictæ esse deberent tempore, quo celebratur, scilicet prima et tertia, si circa horam nonam celebretur, et sic deinceps (5).

Titulus XVI.

DE HIS, QUÆ CLARA VOCE, AUT SECRETO DICENDA SUNT
IN MISSA.

Rub. 1. *In missa privata, clara voce dicuntur Antiphona et psalmus ad Introitum, Confessio, et quæ sequuntur, excepta oratione Aufer a nobis et Oramus te Domine*

(1) S. R. C. 16 Martii 1876, n. 5653.

(2) S. R. C. 7 Aug. 1875, n. 5622, IX.

(3) Bened. XIV, loco cit.

(4) Bened. XIV, loco cit.

(5) Cavalieri tom. 3, dec 85, n. 4; Lebrun *Traité prélim.* art. 3, n. 2.

per merita Sanctorum tuorum etc. *Item Introitus*, Kyrie eleison, Gloria in excelsis. Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua, Levate, *Oratio vel Orationes, Prophetiæ, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Evangelium*, Credo, *Offertorium*, Orate fratres, *solum hæc duo verba* : *Præfatio*, Nobis quoque peccatoribus, *solum hæc tria verba*. *Item*, Per omnia sæcula sæculorum etc. *cum* Pater Noster, Per omnia sæcula sæculorum, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, *hæc quatuor verba tantum*, *Communio, Oratio vel Orationes post Communionem*, Humiliate capita vestra Deo. *Ite* Missa est, *vel* Benedicamus Domino, *vel* Requiescant in pace, *Benedictio et Evangelium* In principio, *vel aliud Evangelium*. *Alia omnia dicuntur secreto.*

2. *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea quæ clara voce dicenda sunt, distincte et apposite proferat, non admodum festinanter, ut advertere possit quæ legit; nec nimis morose, ne audientes lædio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit, sed mediocri et gravi, quæ et devotionem moveat, et audientibus ita sit accommodata, ut quæ leguntur, intelligant. Quæ vero secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur.*

105. Quadruplex vox in missa distinguitur, scilicet secreta, media, alta seu elata, et cantata. De voce media rubricæ quidem hoc titulo non loquuntur, in ordine tamen missæ et ritu celebrandi missam hanc distincte requirunt, et exprimunt per vocem mediocrem, aliquantulum elatam.

Vox secreta est, quæ a sacerdote distincte profertur, ut ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur. Dubitatur autem, quomodo sacerdos secreto legens, seipsum audire debeat : alii requirunt, ut sepositis impedimentis,